Sayı: 140-141
Cilt: 12

ÜN

Kasım - Aralık
1945

ISPARTA HALKEVİ DERGİSİ

Dedemden Hatıralar...

Böcüzade Süleyman Sami

"Üç Devirde Gördüklerim„ adlı bir seri yazısını neşrettiğimiz "Böcüzade Süleyman Sami„ nın hayatı ve şahsiyeti hakkında bir etüt. ON

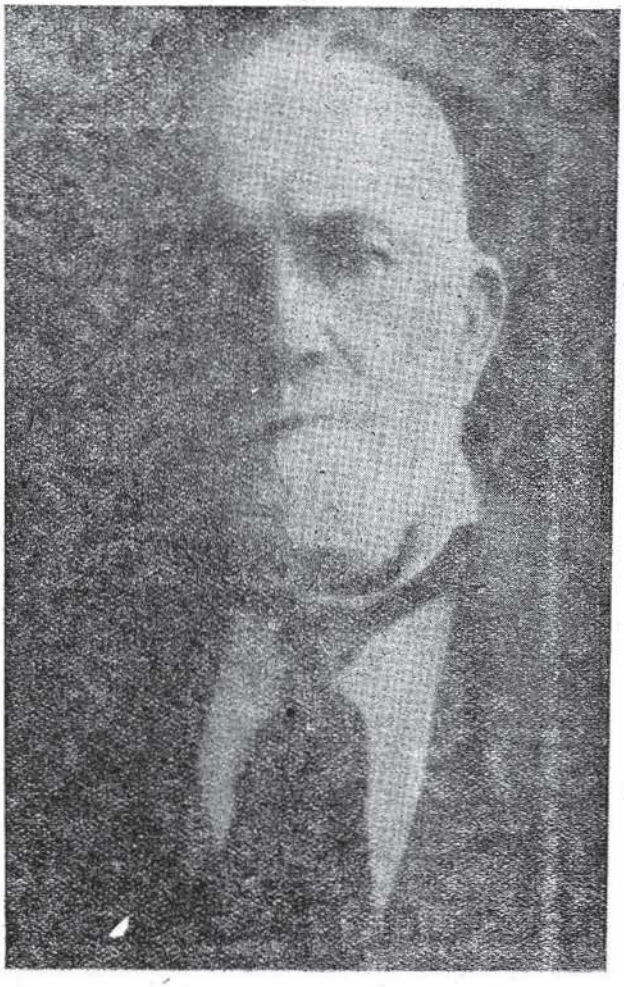
Yasan: Dr. Suat Seren

Şahsiyeti :

Bugün şahsiyet ve fikirlerini tanıtmak istediğimiz Süleyman Sami Böcüoğlu, bize yakın tarihimizin canlı vesikalarını veren kıymetli ve mütevazi bir taşra çocuğudur.

Abdülhamid'in bütün dehşetiyle kafaları ezdiği bir sırada kafasını nurlandırmak imkânlarını bulan bu memleket çocuğu, bütün hayatını haksızlığa, yolsuzluğa, irtikâp ve zülme karşı mücadele ile geçirmiştir. Taassup derecesine varan memleket ve yurt sevgisiyle çarpan kalbi - en tehlikeli zamanlarda bile - o'nu pervasız hareketler yapmaya; korkusuz sözler sarfetmeye sevk etmiştir.

Hükümet kapısından ilk girdiği günden itibaren, hükümetle halk arasındaki uçurumu görerek bütün gayret ve himmetini halk'ın yükselmesine hasretmiş, bu yolda hiç bir mücadeleden çekinmemiştir. Şu satırları üç devirde gördüklerim adlı eserinin mukaddemesinden aynen alıyorum: « - 1287 (1871) de meclisi idarei liva kâtibi saniliğine nakil ve terfi olunduğumda ozamanlarda meclisi mezkûr muamelâtı umumiyei nasın mercii olmak dolayısiyle halk'ın hükümetle cereyan eden her dürlü işlerinde halk'ın anlayışı başka ve hükümet'in revişi başka; yani halk, hükümet ayrı ayrı yekdiğere rakîp bir ikilik içinde, iki müessese gibi olduğunu görüp - mektepte okuduğumuz koyunlar çoban için değil belki

Böcüzade Süleyman Sami — 1851 - 1932

çoban koyunlar içindir - Farisî beytinin ve - İnsanlar bir birinin âzası - mısraının da anlattığı gibi.... bir aile, bir memleket,

bir millet halkınında birbirine ve hükümetin halka ve halkın hükümete ihtiyaç ve bağlılığı dahi öyle olmak lâzım geleceğini düşünerek görülen başkalığı aradan kaldırmak mümkün olmaz mı diye düşünürdüm.»

Hayatta takip edeceği yolun istikametini bu suretle çizdikten sonra hiç bir kuvvet onu bu yoldan çevirememiştir.

Bu yüzden mutasarrıflık, valilik v. s.. gibi birçok teklifleri reddettiği gibi, yine bu yüzden ara sıra iftiralara maruz kalmış fakat açık alnı ve temiz yaşayışı ile bütün bu dedikoduların üstünde dimdik durmuştur. (1)

Hayatı :

Böcoğlu'nun hayatı hakkında bir kaç satır yazdıktan sonra sözü yine kendisine, kendi eserlerine bırakmak en doğru hareket olur. Eliyle yazdığı hal tercümesine göre :

«5 Kânunuevvel 1267 (1851) de Isparta da doğdu. 13 yaşında hafızlık ve hüsnü hat icazetini aldı.. Dört sene rüşdiye tahsili yaptıktan sonra, 100 kuruş maaşla tahrirat kalemi mübeyyizi saniliğine tâyin edildi. İki sene sonra meclisi idare ikinci kâtipliği ve rüsdiye yazı muallimliğine terfi etti. 1293 (1877) de meclisi idare baskâtipliğine terfi ederek 1307 (1891) tarihine kadar bu vazifede kaldı. Bu tarihte bidavet mahkemesi âzalığına secildi. 1309 (1893) de bu vazifeden ayrılarak İstanbul'a gitti.. Hukuk derslerine devamla müstantiklik şehadetnamesi alarak tekrar memleketine döndü.. 1311 (1895) de Isparta Evkaf Müdürlüğüne ve üç ay sonra intihabla belediye reisliğine getirildi.. Meşrutiyet ilânına kadar - iki sene fasıla - ile - belediye reisi kaldı. (1) Meşrutiyette Isparta mebusluğuna seçilerek İstanbul'a tekrar gitti. 1327 (1911) de meclisin feshi üzerine Isparta'ya gelerek son günlerini on sekiz yaşından beri vesikalarını toplamakta olduğu - Isparta Tarihi adlı eserini yazmaya hasretti. Ve.. 30 Mayıs 1932 de Isparta'da öldü.»

Eserleri :

1 — Isparta Tarihi: 2 cilt. Bin sayfadan fazla basılmamıştır.

2 — Üç devirde gördüklerim: Basılmamıstır. 1. Cilt.

3 — Hatıralar: 2. Cilt.

4 — Isparta halkına beyanname: Basılmıştır.

5 — Şehir mektupları: Isparta gazetesine yazdığı yazılar...

6 — Muhtelif yazılar: İzmir'de çıkan eski Ahenk ve Hizmet Gazetelerinde yazdığı memleket ve tarih yazıları...

7 — Isparta Mektebi İdadisinde Konferansım: Basılmamıştır.

Halk arasında Böcüoğlu Süleyman Efendi diye anılırdı. Resmî kütükte Hacı Hüseyin Başağa oğulları diye kayıtlıydı. Bir çokları sadece Böcüzade derlerdi.

Ben dedemi çok severdim. O da beni çok severdi. Erkek çocukları yaşamadığı için kendi adını bana koymuştu. Büyük babalık hakkını, bir baba gibi kullanmaktan hoşlanırdı. Bir çok yazılarına «Ebüssuat, Süleyman Nihad» diye imza atar ve bundan çok haz duyardı.

Kendimi bildim bileli onun dizi dibinden ve yanından ayrılmadım. Tahsil için ayrıldığım zamanlar da bile uzun ve güzel mektuplariyla beni kendinden ayrı bırakmazdı.

Bugün, o öleli on üç yıl oldu. On üç yıl, biz içimizde büyük bir boşluğun acısını taşıdık. Sağ kaldıkça bu acıyı yine duyacağız. Fakat, asıl kaybımız onun

(1) Elli senelik devlet hizmetinde bir defa bile mahkeme huzuruna çıkmamış olmakla iftihar ederdi.

(1) Belediye reisliği zamanında yaptığı şeyler bu yazının çerçevesine sığmıyacak kadar çok ve her biri zamanına göre bir inkilâp sayılacak kadar şümûllü olduğundan başka bir yazıda bahsedilecektir.

varlığına mana veren bilgi ve görgülerinden ebediyen mahrum kalmış olmamızdır

O, evin ve soyun en büyüğü olarak etrafında büyük bir sevgi çenberi yaratmıştı. Bu çenber zamanla memleket ve yurt çapında bir genişleme göstermişti. O, bu sevgiye daima lâyık olmağa çalıştı. Hakikaten, memleketini ve yurdunu sevdiği kadar, yurdunun insanlarını da - iyi ve kötü diye ayırt etmeden - severdi. Bir köylü sofrasında oturmakla, bir saray ziyafetinde bulunmak arasında hiç fark gözetmezdi. Hayatında başından çeşitli hâdiseler geçmiştir. Ve o, hiç zorluk çekmeden hayatın her safhasına uyabilmiştir.

Eski bayram günlerini hatırlarım. Dedem köşesinde oturur. Köylü şehirli, memur esnaf, büyük küçük ziyaretine gelen herkese lâyık olduğu ilgiyi gösterir. Herşinin işine gücüne, huyuna suyuna göre sözler bulur hâtıralar anlatır, nasihatlar verirdi. Sözlerini bazan bir hadis, bazan bir mısra, bazan bir ata sözüyle süsler; böylece maksadını karşısındakilere daha iyi anlatmağa çalışırdı.

Müslümandı. Dindardı. Allahın varlığına ve birliğine inanırdı. Fakat müteassıp değildi. Kuran'ı ezberden bilirdi. Ve manasını anlayarak okur, tefsir ederdi.

«Kim okur Farisî, gider dinin yarısı» dedikleri bir zamanda Farsça öğrenmişti. Babası Fransızca öğrenmesine mani olduğu için üzülürdü. Müspet ilimlere karsı büyük bir inancı vardı. Kurandan ayetler bularak ilmin ve bilginin değerini ilâhileştirmeğe bile çalışırdı.

Devrinin Şark klâsiklerini tamamiyle okumuştu. Boş zamanlarda yeni kitaplar okumayı severdi. Kitapta beğendiği yerlere işaretler koy, lüzum gördükçe oralarını tekrar okurdu.

İyi ve doğru bildiği şeyleri müdafaa eder, eksik ve yanlışlarını kabul ederdi.

Hayatı boyunca gördüğü, duyduğu ve öğrendiği şeyleri hiç unutmaz, sırası gelince en ince teferrüatına kadar anlatırdı. Hâdiseleri günü gününe tesbit eder, önemlerine göre kısa veya uzun notlar halinde defterine geçirirdi.

***

Dedemin anlattıkları bir çok hatıralar zamanla kafamızdan silindi gitti. Fakat onun büyük bir dikkat ve itina ile defterine geçirdiği şeyler bugün elimizde kıymetli birer vesika gibi duruyor.

Zaman zaman zevkle okuduğum bu defterlerde, memleket tarihiyle ve Ispartamızın geçmiş günleriyle ilgili bir çok vak'alar vardır.

Bunları ortaya koymakla bazı tarihî hakikatların aydınlanmasına yardım etmiş olacağımızı ümit ediyorum.

Meselâ, Hüsevin Avni Paşa hakkında güzel bir tetkik yazısı yazan Hikmet Turhan Dağlıoğlu, paşanın Isparta'da ne kadar kaldığını, ne zaman geldiğini, ne zaman gittiğini, zamanındaki Isparta mutasarrıfının kim olduğunu doğru olarak tesbit edememiştir.

Halbuki paşanın mahremiyetine girerek, hususî mektuplarını yazan Böcüzade hatıralarında - kısada olsa - bu noktaları aydınlatmış bulunmaktadır.

Buna benzer daha bir çok hatıralar vardırki ilk bakışta mühim görülmedikleri halde, ilerde bir çok tarihi hakikatların aydınlanmasına hizmet edebilirler.

İşte bu düşüncelerledir ki «Dedemden Hatıralar» başlığı altında bazî küçük vesikaları Ün de yayınlamayı faydalı bulduk.

Eski dilin biraz ağdalı üslûbundan kurtararak, yeni türkcenin acık ve temiz ifadesivle vermeğe çalısacağımız bu hatıralarla memleket irfanına küçük bir hizmette bulunabilirsek, aziz bir ölünün ruhu şad olacak ve memleket bilgisinin kurma yolunda yeni bir adım daha atılacaktır: